

Ризик отримання травми футболістами пов'язаний – з особистим відношенням футболіста до проведення розминки. Розминка включає дуже активні вправи на розтяжку сухожилля та зв'язкового апарату. Неналежне ставлення до розминки є причиною всіх травм, які спортсмен отримує і в тренувальному процесі, й в командній грі. По-друге, це технічна підготовка й майстерність спортсмена. По-третє, некоректне виконання технічних вправ: підкат, елемент виставлення кінцівок при відбої м'яча, агресивність власна або з боку суперника [5].

Висновки. В результаті аналізу літературних джерел та практичного досвіду науковців визначено, що найбільш слабкі місця опорно-рухового апарату: стопа, гомілковостопний суглоб, гомілка, колінний суглоб, кульшовий суглоб, пах, спина. Виявлено, що причинами пошкодження у футболі є нестабільність суглоба, туго-рухливість м'язів, несвоєчасна реабілітація, пропуск тренувань, незручність спортивного знаряддя та споруди: взуття, щитки, ігрова поверхня.

Література

1. Агарков О.В. Закономірності формування, фактори ризику й заходи щодо профілактики травматизму підлітків в умовах урбанізованого регіону : автореф. дис. ... канд. мед. наук : спец. 14.01.21 / О.В. Агарков; Донецький нац. мед. ун-т ім. М. Горького. – Донецьк, 2008. – 19 с.
2. Башкиров В. Ф. Причины травм и их профилактика / В. Ф. Башкиров // Теория и практика физической культуры. – 1989. – № 9.
3. Башкиров В.Ф. Комплексная реабилитация спортсменов после травм опорно-двигательного аппарата. – М.; Физкультура и спорт, 1984. – 240 с.
4. Брижатая І. Формування культури фізичного здоров'я учнів в системі профілактики шкільного травматизму / І. Брижатая // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 17. – С. 33–39.
5. Крейтон Н. Применение ортопедических аппаратов для профилактики травм / Н. Крейтон, Д. К. Мак-Кензи // Спортивные травмы. Основные принципы профилактики и лечения. К. : Олимпийская литература, 2002. – С. 333–341.
6. Левенець В.М. Актуальні питання спортивного травматизму / В.М. Левенець // Спортивна медицина. – 2004. – № 1-2. С.84-90.
7. Макарова Г. А., Факторы риска в современном спорте. // Спортивна медицина № 2, 2005. – С. 50-55.
8. Мурза В.П. Спортивная медицина: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. / В.П. Мурза, А.А. Архипов, М.Ф. Хорошуха. – К. : Ун-тет «Україна», 2007. – 249 с.
9. Платонов В.Н. Травматизм в спорте: проблемы и перспективы решения. - 2006. - № 1. - С. 54-77.

Reference

1. Agarkov O. (2008) Regularities of formation, risk factors and measures for the prevention of adolescent injuries in an urbanized region: author's ref. dis. ... cand. honey. Science: special. 14.01.21 / O. Agarkov; Donetsk national honey. Univ. M. Gorky. - Donetsk. - 19 p.
2. Bashkirov V. (1989) Causes of injuries and their prevention / V. Bashkirov // Theory and practice of physical culture. - № 9. -
3. Bashkirov V. (1984) Comprehensive rehabilitation of athletes after musculoskeletal injuries. - M. ; Physical Culture and Sports. - 240 p.
4. Brizhataya I. (2003) Formation of the culture of physical health of students in the system of prevention of school injuries / I. Brizhataya // Pedagogy, psychology and med.-biol. probl. phys. education and sports. № 17. - p. 33–39.
5. Creighton N. (2002) Application of orthopedic devices for injury prevention / N. Creighton, D. Mckenzie // Sports injuries. Basic principles of prevention and treatment. K.: Олимпийская литература. - p. 333–341.
6. Levenets VM Actual issues of sports injuries / V.M. Levenets // Sports Medicine. - 2004. - № 1-2. P.84-90.
7. Makarova G. (2005) Risk factors in modern sports. // Sports Medicine № 2. - P. 50-55.
8. Murza V. (2007) Sports Medicine: A Textbook for Higher Education. / V. Murza. Good girl. - K. - 249 p.
9. Platonov V. (2006) Injuries in sports: problems and prospects. - № 1. - p. 54-77.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.8(128).03

УДК 378.064:379.85

Баглай О. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська Політехніка», Львів

МІЖКУЛЬТУРНЕ СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ: ЗРАЗОК НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ

У статті здійснено аналіз вимог до професійної підготовки фахівців туристичної сфери, узагальнено результати оцінки педагогічної практики та обґрунтовано доцільність та актуальність впровадження курсу «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму». Наголошено на необхідності застосування інтегративного підходу до професійної підготовки фахівців, зокрема до укладення навчальних програм дисциплін. Автором здійснено аналіз основних термінів. Обґрунтовано значущість міжкультурної обізнаності майбутнього фахівця для ефективної комунікативної взаємодії з представниками інших культурних груп з метою здійснювати міжкультурну взаємодію на рівні особистості чи групи, застосовувати знання про культурні особливості у процесі комунікації тощо. Описано мету за завдання курсу з урахуванням вимог туристичного ринку праці. До подальших напрямів дослідження віднесено укладення методичних рекомендацій з метою викладання курсу іноземними мовами у навчальному процесі підготовки фахівців туристичної сфери.

Ключові слова: міжкультурне спілкування, паломницький туризм, професійна підготовка, міжкультурна

обізнаність.

Баглай Оксана Игоревна. Межкультурное общение в сфере паломнического туризма: образец учебной программы курса. В статье проведен анализ требований к профессиональной подготовке специалистов туристической сферы, обобщены результаты оценки педагогической практики и обоснована целесообразность и актуальность внедрения курса «Межкультурное общение в сфере паломнического туризма». Отмечено необходимость применения интегративного подхода к профессиональной подготовке, в частности к заключению учебных программ дисциплин. Автором осуществлен анализ основных терминов. Обоснована значимость межкультурной осведомленности будущего специалиста для эффективной коммуникативной взаимодействия с представителями других культурных групп с целью осуществлять межкультурное взаимодействие на уровне личности или группы, применять знания о культурных особенностях в процессе коммуникации и тому подобное. Описаны цели и задачи курса с учетом требований туристического рынка труда. К дальнейшим направлениям исследования отнесены заключения методических рекомендаций с целью преподавания курса иностранными языками в учебном процессе подготовки специалистов туристической сферы.

Ключевые слова: межкультурное общение, религиозный, паломнический туризм, профессиональная подготовка, межкультурная осведомленность.

Bahlai Oksana. Intercultural communication in the field of pilgrimage tourism: a sample of the syllabus. The article analyses the requirements for tourism professionals professional training, summarises the results of the pedagogical practice analysis and substantiates the significance and relevance of the course "Intercultural communication in the field of pilgrimage tourism." The author emphasises the necessity of the integrative approach application to professional training, in particular, to the compilation of syllabi of disciplines, carries out the analysis of the basic terms of the research. The researcher stresses the importance of the future specialist intercultural awareness for effective communicative interaction with the representatives of other cultural groups in order to conduct an intercultural interaction at the level of an individual or a group, apply knowledge about cultural characteristics in the communication process and more. The purpose of the course is described taking into account the requirements of the current tourist labour market. The researcher singles out religious and pilgrimage tourism as widespread today. In Ukraine, religious tourism is gaining considerable popularity among both domestic and foreign tourists. The growth in the number of tourists entails an increase in intercultural contacts during tourist trips. This, in turn, poses a new challenge to tourism educational institutions in terms of the specialists professional training quality in this field, taking into consideration their knowledge of one or more foreign languages. Further work on the subject of the research consists in the compilation of methodical recommendations for the purpose of teaching a course in foreign languages in the educational process of training specialists in the field of tourism.

Key words: intercultural communication, religious, pilgrimage tourism, professional training, intercultural awareness.

Постановка проблеми. Епоху сьогодення можна розглядати як переломний етап у зміні ставлення до природи, людини, конкуренції в політиці та економіці, орієнтація на людино-орієнтовану модель, розширення міжособистісних контактів.

Прискорений процес глобалізації впливає на інтенсивність міжкультурної комунікації у туристичній галузі. Згідно даних дослідження, проведених організацією World Travel & Tourism Council, сфера туризму генерувала 118,454,000 робочих місць у готелях, ресторанах, туристичних агенціях, аеропортах[7]. Всесвітня організація туризму прогнозує значне збільшення туристичних потоків у 2020-х роках [9]. Зростання кількості туристів передбачає збільшення міжкультурних контактів під час туристичних подорожей. Це у свою чергу ставить новий виклик закладам туристичної сфери щодо якості професійної підготовки фахівців цієї галузі з урахуванням їх міжкультурної обізнаності, а також знань однієї чи більше іноземних мов.

Потреби сучасного туриста в нових видах міжкультурного спілкування вимагають розширення спектра туристичних послуг. З'являються нові види туризму. Особливого поширення сьогодні набули релігійний туризм, паломницький туризм. Варто зазначити, що в Україні вже розпочався процес активної популяризації релігійного туризму як форми окремої міжкультурного спілкування.

Саме тому у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі системотворчим є вдосконалення існуючих чи укладення нових навчальних програм та забезпечення їх змістового наповнення актуальною інформацією з урахуванням постійнозмінних потреб туристів, а також вимог туристичних закладів до фахівців на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему міжкультурного спілкування у професійній підготовці досліджували Ф. Бацевич, Т. Колбіна, Zagonari, F., MacLaurin, D., Grobelna, A.; у туристичній сфері - В. Пазенок, О. Самохвал, Е. Слободенюк, В. Федорченко, Н. Фоменко; питанням вивчення релігійного та паломницького туризму у професійній підготовці займалися О. Любіцева, М. Рутинський та ін.

Аналіз наукових джерел з проблеми засвідчив, що професійна освіта туристичного профілю в нашій державі ще перебуває у процесі реформування та неспроможна належним чином задовольнити потреби ринку праці спеціалістами, здатними вести комунікативну інтеракцію на високому професійному рівні.

Тому, на основі вищесказаного, можна зробити висновок про актуальність впровадження дисципліни «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму» у професійну підготовку фахівців туристичної сфери.

Формування мети. Метою статті є обґрунтувати значущість та певні аспекти викладання дисципліни «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму» у професійній підготовці фахівців туристичної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку М. Зайцевої, поняття «туризм» можна розглядати як

насамперед спілкування між окремими людьми, на основі якого формується багатогранна система ставлення людини до своєї культури, історії, світу, та себе, зокрема. [1 с. 209].

Заклади туристичної сфери все більше виходять на міжнародний рівень, що у свою чергу, зумовлює необхідність спілкування та співпраці фахівців цієї галузі з представниками різних культурних груп [6]. Міжкультурна комунікативна компетентність стає одним з пріоритетних критеріїв підготовки фахівця сфери туризму сьогодення [8].

Подорожі все більше стають способом проведення як дозвілля, так і засобом збагачення знань підчас міжкультурного обміну інформацією. Кожна поїздка духовно і культурно збагачує туриста, доповнюючи його соціально-культурний досвід новими зразками, моделями, ідеями. Це створює сприятливий ґрунт для переосмислення власних культурних цінностей та трансформацію їх у контексті загальноцивілізаційних смислів [4, с. 70].

Поняття "культура", за словами В. Бондаренка, інтерпретується як те, «що формує народ як націю, це звичаї і традиції, історія і духовність, це надбання держави»[5]. Усвідомлення своєї ідентичності є характерною рисою індивіда як носія своєї культури, цінностей та переконань.

У цьому аспекті провідна роль належить туристичним комунікаціям, здатним організувати щире, добровільне спілкування. Щоб результативність спілкування була продуктивною, потрібна власна зацікавленість у цьому, прикладання вольових зусиль, вміння домовлятися, налаштовуватися на доброзичливі відносини [4, с. 11]. Запорукою успіху міжкультурного діалогу є єдність людей різних культур у виконанні поставлених завдань, застосовуючи для цього інформацію [3, с. 32]. Тому при укладенні навчальних програм професійної підготовки кадрів для туристичної сфери необхідно брати до уваги культурологічний аспект їх змістового наповнення.

Інтегративний підхід до змісту навчальних програм передбачає зовнішню та внутрішню інтеграцію, як когнітивну, так і діяльнісну [1]. Інтегративний підхід до укладення та змістового наповнення навчальних програм забезпечує всебічне бачення фахівцем своєї професійної діяльності в контексті прийдешніх технологічних і соціальних змін. Принцип інтегративності спрямований на інтеграцію міжкультурних знань та умінь, на формування інтегральної міжкультурної компетентності майбутніх фахівців туристичної сфери. Підставою інтеграції є оптимальне поєднання змісту професійно орієнтованих дисциплін та іноземної мови для підвищення рівня їх міжкультурної обізнаності.

Обізнаність у сфері міжкультурної комунікації передбачає наступні аспекти: розуміння того, що будь-яка розбіжність є цінністю, а набуття інформації про культурні особливості – обов'язковою; мотивація до самовдосконалення, переосмислення своїх цінностей, установок, поглядів; сприйняття іншого світогляду; розуміння того, що культурні розбіжності не повинні перешкоджати процесові спілкування і взаємин; усвідомлення власної культурної ідентичності, вивчення культурної спадщини та її впливу на світогляд, систему поглядів, систему цінностей, обов'язки тощо.

Завдяки міжкультурній обізнаності студент набуває вміння застосовувати новий досвід і вже набутий у новій ситуації, завоювати довіру й повагу людини іншої культури, здійснювати міжкультурну взаємодію на рівні особистості, групи, застосовувати знання про культурні особливості у процесі комунікації тощо.

Релігійний туризм як один з найважливіших напрямів туризму в світі, як правило, є міжнародним і охоплює поїздки осіб з туристичними цілями за межі країни постійного проживання до паломницьких центрів світових релігій. При цьому виникають суттєві перешкоди, зокрема у процесі комунікативної взаємодії представників різних культурних груп. Перетинання державного кордону для паломників пов'язане з низкою інших формальних бар'єрів: оформленням закордонних паспортів і віз, проходженням митних процедур тощо.

Саме вищесказане обґрунтовує доцільність та значущість курсу «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму» для майбутніх фахівців туристичної сфери. Курс рекомендовано як вибіркову дисципліну.

Розроблений курс передбачає наступну мету: розглянути теоретично-методологічні та практичні аспекти формування, функціонування й розвитку релігійного і паломницького туризму як специфічної форми міжкультурного спілкування та народної дипломатії; розкрити особливості організації релігійного туризму та географії формування основних паломницьких маршрутів світу в цілому і в Україні зокрема.

Враховуючи мету та вимоги роботодавців до майбутніх фахівців туристичної сфери, виокремлено такі завдання курсу: розглянути сутності і структури релігійного туризму; дослідити релігію як явища соціального й духовного життя, її видів та ролі в житті суспільства і людини; охарактеризувати території поширення релігій; ознайомлення та вивчення святих місць, релігійних центрів і маршрутів паломництва; проаналізувати розвиток міжнародного паломницького туризму як особливої комунікативної форми народної дипломатії; розкрити можливості подолання бар'єрів у міжкультурному спілкуванні засобами релігійного і паломницького туризму; розкрити особливості практичної організації паломницького туризму; сформувати у студентів навички та вміння, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності з організації паломницького туризму.

Враховуючи наповненість навчального плану підготовки фахівців рівня вищої освіти «Бакалавр», курс розрахований на 30 години, з них 22 – лекційні та 8 – семінарські заняття.

Укладаючи навчальну програму курсу з урахуванням принципу інтегративності, взято до уваги зміст таких фахових туристичних дисциплін як «Організація міжнародного турсервісу», «Менеджмент у туристичному сервісі», «Міжнародний туризм з основами країнознавства», «Географія туризму», «Туристичне краєзнавство» та ін.

Тематичний план курсу передбачає наступні теми, які є різноплановими за змістом та функціями, а саме: суть і типи світових релігій, поширення релігійних спільнот на карті світу; світові центри паломництва; паломницький туризм як фактор народної дипломатії та засіб подолання бар'єрів у міжкультурному спілкуванні людських спільнот; релігійний туризм у християнстві; релігійний туризм в ісламі релігійний туризм у буддизмі; релігійний туризм в індуїзмі; паломницький туризм представників інших релігій і рухів; особливості практичної організації поїздок у паломницькому туризмі.

Беручи до уваги відмінності світових релігій та вірогідність виникнення непорозуміння серед їхніх представників

підчас міжкультурної взаємодії, наголошується на важливості дослідження та визначенні паломницького туризму як засобу подолання бар'єрів у міжкультурному спілкуванні людських спільнот.

Метою практичних і семінарських занять курсу «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму» є комплексне, систематизоване вивчення методологічних принципів вивчення духовного минулого, виходячи із специфіки розвитку окремих країн і регіонів, виявлення особливостей соціально-економічного, політичного розвитку країн, що сприяли поширенню тих чи інших релігій.

Варто зазначити, що навчальна програма курсу передбачає 60 годин самостійної роботи. Студенти забезпечуються відео-та аудіо-матеріалами для їх перегляду в межах самостійної роботи, виконують індивідуальні дослідження релігійних місць, створюють паломницькі усні та віртуальні маршрути тощо. Важливим аспектом програми є участь студентів у позааудиторній діяльності, зокрема у проведенні занять-екскурсій, круглих столів за участю представників готельного і туристичного бізнесу чи іноземних студентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Міжкультурні відмінності між представниками різних культурних груп є однією з постійних проблем у процесі міжкультурної взаємодії. Людина як унікальна особистість, носій культурних цінностей та багатств, притаманних певній культурі, потребує розуміння та поваги з боку співрозмовника. Саме культурологічне наповнення змісту дисциплін професійного циклу є передумою якісної підготовки фахівця туристичної сфери. До подальших перспектив дослідження відносимо розробку методичних рекомендацій щодо викладання дисципліни «Міжкультурне спілкування у сфері паломницького туризму» іноземними мовами у зв'язку зі зростанням кількості закордонних подорожей та з метою запобігання виникнення непорозумінь на міжкультурному рівні через мовні бар'єри.

Література

1. Гузій І.С. Напрями використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи / І.С. Гузій // «Молодий вчений». – 2018 р. – № 3 (55). С. 76-80.
  2. Зайцева М. М. Туризм як чинник міжкультурної комунікації / М. М. Зайцева // Вісник ХДАК. – Х., 2016. – Вип. 49. С. – 206-214.
  3. Кузьменко В. В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навч. посіб / В. В. Кузьменко, Л. А. Гончаренко ; за ред. В. В. Кузьменка. – Херсон : РІПО, 2006. – 92 с.
  4. Пазенок В. С. Філософія туризму / В. С. Пазенок, В. К. Федорченко. – К. : Кондор, 2004. – 268 с.
  5. Урядовий портал / Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України/ опубліковано 18 травня 2019 року о 13:23/ [Електронний ресурс]
Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/kultura-ce-te-shcho-formuye-ukrayinciv-yak-naciyu-volodimir-bondarenko>
  6. Grobelna, A. (2015). Intercultural Challenges Facing the Hospitality Industry. Implications for Education and Hospitality Management *Journal of Intercultural Management*, 2015 7(3), pp.101-117. DOI: 10.1515/joim-2015-0023
  7. Tourism towards 2030. Global overview. World Tourism Organisation (UNWTO). 54th Meeting of the UNWTO Commission for Europe 9-10, May, 2012 Batumi, Georgia. Retrieved December 21, 2018, from http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/point_4c_final.pdf
  8. Zagonari, F. (2009). Balancing tourism education and training. *International Journal of Hospitality Management*, 28, <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2008.03.006>
  9. World Travel & Tourism Council (WTTC). Travel & Tourism, Economic Impact 2018, World. Retrieved November, 15, 2018, from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2018/world2018.pdf>
- References:
1. Huzii I. S. Napriamy vykorystannia intehratyvnoho pidhodu u profesiinii pidhotovtsi maibutnih fahivtsiv informatsiinoi, bibliotechnoi ta arhivnoi spravy [Spheres of integrative approach application in professional training of the information, library and archive business future specialists]. *Young Scientist*. – 2018 – № 3 (55). pp. 76-80.
  2. Zaitseva M.M. Turyzm yak chunnyk mizhkulturnoi komunikatsii [Tourism as a factor of intercultural communication]. *Bulletin of KhDAK*. – Kh.49. – pp. 206-214.
  3. Kuzmenko V. V. Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti vchyteliv zahalnoosvitnoi shkoly [Polycultural competence formation of teachers in secondary education]. Textbook, edited by Kuzmenko V. V. – Kherson, RIPO, 2006. – 92p.
  4. Pazenok V. S. Filozofia turyzmu [Philosophy of Tourism]. Pazenok V.S., V.K Fedorchenko. – K., Kondor, 2004. – 268p
  5. Uriadovi Portal [Governmental Portal]. Departament informatsii ta komunikatsii z hromadskistiu Sekretariatu Kabinetu Ministriv Ukrainy [Department of Information and Communications of the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Published on May 18, 2019, at 13:23 [Internet Resource] Access mode: <https://www.kmu.gov.ua/news/kultura-ce-te-shcho-formuye-ukrayinciv-yak-naciyu-volodimir-bondarenko>
  6. Grobelna, A. (2015). Intercultural Challenges Facing the Hospitality Industry. Implications for Education and Hospitality Management *Journal of Intercultural Management*, 2015 7(3), pp.101-117. DOI: 10.1515/joim-2015-0023
  7. Tourism towards 2030. Global overview. World Tourism Organisation (UNWTO). 54th Meeting of the UNWTO Commission for Europe 9-10, May, 2012 Batumi, Georgia. Retrieved December 21, 2018, from http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/point_4c_final.pdf
  8. Zagonari, F. (2009). Balancing tourism education and training. *International Journal of Hospitality Management*, 28, <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2008.03.006>
  9. World Travel & Tourism Council (WTTC). Travel & Tourism, Economic Impact 2018, World. Retrieved November, 15, 2018, from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/regions-2018/world2018.pdf>